



ГЕОРГИ КАРАСЛАВОВ

ПЪРВА „СРЕЩА“ С ЛЕВ ТОЛСТОЙ

В разгара на Първата световна война, вече дванадесетгодишен, аз за пръв път вкусих от страшната и неутолима магия на художествена литература. Всичко, което беше останало от чичо ми, току-що завършил гимназия и мобилизиран в школата за запасни офицери, аз го открих, прочетох го и го препрочетох. То не беше много, но беше подбрано. И тъкмо това може би ме спаси от увлечения по разни криминални и пошли книжлета, каквито мои съученици четяха.

Един ден ми потрябва нещо, предположих, че то е бутнато някъде във високата полица на стаята, в която живеехме. Сложих стол, покачих се и надзърнах. На полицата не намерих онова, което търсех, но открих две книги, оставени вероятно от чичо ми. За мене тази „находка“ беше по-интересна и по-скъпа от всичко друго. Свалих двете книги и ги отупах внимателно от праха. Най-напред се залових за по-дебелата книга — тя беше с тъмни корици и заглавието едва се четеше. Това беше някаква драматизация на „Ана Каренина“, преведена на български. За пръв път в живота си попаднах на драматическо произведение. Театър не бях виждал, театрално представление не бях гледал. За мене беше малко чудновато, дето в тази книга не се разказваше за хората, както се разказваше в романите и повестите, които бях прочел вече, а самите герои разговаряха помежду си. Прочетох с голямо напрежение тази драматизация на „Ана Каренина“, но аз нито можах да я проумея както трябва, нито пък тази изразна форма ме увлече и задоволи.

Другата книжка, която „открих“ на полицата, беше мъничка, тъничка, с бледи корици. Заглавието беше най-обикновено, незаинтригуващо заглавие — „Корней Василиев“. Собственото име на героя, за когото вероятно се разказваше в тази книжка, не беше българско. Но защо Василиев, а не Василев? Това „изопачаване“ на презимето ме поозадачи, но аз зачетох книжката. Зачетох я с известно съмнение, с някакво недоверие. Но още от първите странички разказът ме грабна, аз потънах в семейните недоразумения на героя, съчувствах му от сърце, обикнах го. И как всичко беше разказано просто, непричудено, правдиво. Именно — правдиво. Наистина, този бит ми беше далечен и непознат, но в душевните черти на героите аз открих нещо сходно с редица хора, които бяха мои съселани, които познавах. Върху това сходство на характерите аз мислих доста. И се чудех — някакви далечни хора, в някаква непозната страна, а колко много приличат те на мои съселани и съселанки, които всеки ден срещам. И на мене ми се стори, че срещам не героите от малката книжка, а че срещам близки, познати.

Товага аз още много малко се интересувах от авторите на книгите. И поради това не обърнах внимание, че и двете книги са написани от Лев Толстой.

Книгите, които по онова време ми харесваха, аз давах на своите другари. Много ми се искаше да споделя възвущенията и радостите си от прочетеното. И поради това още същия ден дадох „Корней Василиев“ на най-близкия си другар. Книжката тръгна от ръка на ръка. Донякъде я следих, но по едно време я изгубих. У кого попадна, кой я изгуби, не разбрах. И тъй като обичах да чета и да препрочитам хубавите книги, много често си спомнях за нея. Препрочитах аз хубавите книги не само защото наново исках да изпитам дълбоката наслада от четенето, но още и за това, че при всяко ново четене в книгите откривах по нещо „пропуснато“, „незабелязано“, „непроумяно“. И на мене все ми се струваше, че при първото четене не съм достатъчно „внимателен“. Тъгувах за „Корней Василиев“, търсех малката книжка с бледите корици.

През следващите две-три години проумях много работи, които преди това не ми бяха известни. Най-напред аз разбрах какво значи автор и кой е Лев Толстой. Започнах да уча руски език и да чета в оригинал някои от произведенията на руските класици. Дори се опитах да преведа нещо от Короленко. Знаех вече биографията на Лев Толстой, търсех и четях жадно всичко, което ми попаднеше от него. Като гълтах с неизразим интерес неговите разкази, започнах да се догаждам — дали пък „Корней Василиев“ не е от Толстой?

Последния клас на гимназията реших да изкарам в Казанлък, в долината на розите. Още с пристигането си в този интересен и извънредно културен град аз прерових всички рафтове на местните книжарници. Като премятах прашните, изостанали от много години книги, едва не извиках от радостна изненада — намерих екземпляр от отделното издание на „Корней Василиев“. Същият малък формат, същата лоша хартия, същите бледи корици. И същото просто заглавие, с най-обикновени заглавни букви. Сега вече бях „опитен“ — най-напред потърсих автора. Знаци, не съм се излъгал. Така дълбоко, просто, правдиво, заразително, интересно и поучително и за юношата, и за младежа, и за възрастния може да пише само Лев Толстой!

Такава беше моята първа „среща“ с Толстой, така аз, просто селянче от затътен край на Южна България, се „запознах“ с него в жестоките и безпросветени години на Първата световна война.

Така, с прочитането на „Корней Василиев“, на някои от кавказките повести и разкази на Толстой, той ми стана „близък“, „свой“. Но минаха години. Аз се запознах с „Война и мир“, „Ана Каренина“, „Възкресение“... И се уплаших. Уплаших се от могъщия гений на този писател, от неговата поразителна смелост да навлиза до дъното на човешката душа, да сочи недъзите с погледа на велик сърцевед-художник. Като прочетох „Война и мир“, „Ана Каренина“, „Възкресение“, аз открих един нов Толстой — извисен, велик, недосегаем. И в моето съзнание той и досега като че е отделен от оня Толстой, когото за пръв път „видях“ — авторът на „Корней Василиев“, на „Кавказки пленник“, на „Изсичане на гората“... Когато някога, в младини, прочетох за пръв път „Изсичане на гората“, аз се спрях на един дребен на глед случай, на един незначителен епизод, който може би не на всички прави впечатление — случаят с раняването на Веленчук. В предсмъртния си час, този обикновен руски човек, този

обикновен солдатин, казва, че в ботуша му има три монети и петнадесет копейки. И той поръчва — шиел шинел на поручик Сулимовски, за монета и половина купил копчета, петдесет копейки били в раницата при копчетата — да ги върнат на поручика.

За мене този силен и честен Веленчук стана синоним на руския човек, на руския войник — с ония добродетели, за които и Толстой, и другите руски писатели-класици са разказали с такава топлота, правдивост и преклонение.

Тези веленчуковци извършиха Великата октомвирйска социалистическа революция, те укрепиха съветската власт, те разгромиха хитлерофашистките пълчища, те изградиха социализма, те изграждат сега комунистическото общество. . . Един от тези веленчуковци сега се готви да полети в стратосферата — за слава и радост на човечеството, което се бори за мир.